

مدل نهایی خروجی رویداد:

شرکت کنندگان در رویداد پیچ خط مشی، پس از دو روز کار گروهی، استفاده از کارگاه‌ها و همچنین بهره‌مندی از راهنمایی مربیان مجرب در حوزه‌ی مورد نظر، باید راهکارهای خود را در قالب خلاصه‌های سیاستی تهیه و ارائه نمایند. در حقیقت یافته‌های سیاست‌پژوه باید به زبان مورد نیاز سیاست‌گذار ترجمه گردد. در همین راستا، پیچ خط مشی به دنبال خلق یک مدل جامع، همانند بوم کسب و کار^۱، در حوزه‌ی خط مشی عمومی بوده است که برای ارائه پیشنهادیه خط مشی به نهادهای سیاستگذار و حل مسایل سیاستی و ارزش آفرینی در عرصه خط مشی گذاری عمومی، پژوهشگران و خط مشی پژوهان بهتر است ملاحظاتی را در نظر بگیرند تا بر اساس آن راه حل‌های علمی معطوف به عمل برای حل مسایل سیاستی ارائه دهند.

^۱ Business model canvas

مساله سياستی

شناسایی مرحله خط مشی مرتبط
با مساله

شناسایی بازیگران مرتبط با
مساله

فهم جنبه ها و ابعاد
مختلف مساله

شناسایی نهادهای
سياستگذار اوليه و ثانويه

مشخص کردن منابع
مورد نیاز

محدودیت ها، موانع
اجرایی و مقاومت
کنندگان

ارائه ابزارهای اجرایی
متناسب با خط مشی

ارائه گزینه ها و خط
مشی های بدیل

رهاوردها و پیامدهای راه حل سياستی

نحوه‌ی مواجهه و شرح این مدل به صورت زیر خواهد بود:

الف) مرحله تحلیل موقعیت مساله

مرحله اول برای تحلیل مساله سیاستی، این است که موقعیت و پیرامون مساله مورد نظر (به عبارت دیگر محیط مساله) برای خط مشی پژوه روشن شود، بدین جهت بایستی دو گام طی شود:

۱. شناسایی بازیگران مرتبط با مساله

اولین گام برای تحلیل یک مساله سیاستی، این است که بتوانیم بازیگران درگیر آن مساله را شناسایی کنیم. در این گام لازم است که ذی نفعان و ذی حقان، احزاب و گروه‌های سیاسی، بخش خصوصی، جامعه علمی و ... که به نوعی با مساله ارتباط دارند شناسایی شوند.

۲. شناسایی مرحله خط مشی مرتبط با مساله

مساله سیاستی گاهی اوقات، یک مساله ای است که ناظر به تحلیل خط مشی است. یعنی برای حل مساله سیاستی بایستی تحلیل خط مشی صورت بگیرد. یا ممکن است ناظر به ارزشیابی خط مشی باشد. یکی از کارهای مهم خط مشی پژوه این است که مشخص کند مساله سیاستی اش ناظر به کدام مرحله از چرخه خط مشی است؟ مساله اش ناظر به کدام یک از مراحل تدوین، تحلیل، ارزشیابی، اجرا و ... است. اگر این موقعیت مشخص شد، راه حل سیاستی خط مشی پژوه، عملیاتی تر و ناظر به یک مرحله خاص می شود که باعث دقت و علمی تر شدن راه حل سیاستی می شود.

ب) تحلیل سیاستی مساله مورد نظر

بعد از اینکه موقعیت و محیط مساله سیاستی مشخص شد نوبت به این می رسد که خود مساله سیاستی و ابعاد آن مشخص شود. در این مرحله به منظور مشخص شدن ابعاد مساله سیاستی سه گام تعریف می شود.

۳. فهم جنبه ها و ابعاد مختلف مساله

در گام اول بایستی ابعاد و جنبه های مختلف اقتصادی، حقوقی، سیاسی، مدیریتی، اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی و ... مساله را مشخص کرد. بنابر نظر اکثر صاحب نظران، علوم خط مشی، یک علوم میان رشته ای و چند رشته ای است و نباید به صورت تک بعدی به مسایل نگاه کرد بلکه بایستی رویکرد میان رشته ای و چند بعدی به مساله داشت تا بر اساس آن راه حل های میان رشته ای و دقیق ارائه شود.

۴. شناسایی نهادهای سیاست گذار اولیه و ثانویه

در مرحله اول بازیگران مرتبط با مساله سیاستی شناسایی شدند، در این مرحله چون می خواهیم راه حل سیاستی را برای یک نهاد سیاستگذار ارائه دهیم، بایستی نهاد سیاستگذار هدف را مشخص کرده تاراه حل سیاستی را بر اساس نقش آن نهاد ارائه دهیم. در یک تقسیم بندی نهادهای سیاستگذار مرتبط با مساله به دو دسته می توان تقسیم بندی کرد: نهادهای اولیه و نهادهای ثانویه.

نهادهای اولیه سیاستگذار، نهادهایی هستند که مساله به طور مستقیم با آنها ارتباط دارد و برای حل مساله نقش هدایتی دارند. مثلا در خصوص مساله رکود مسکن، وزارت راه و شهرسازی، به نوعی نهاد اولیه است که این مساله مستقیما به آن مربوط است. نهادهای ثانویه، نهادهایی هستند که مساله سیاستی به طور مستقیم با آنها ارتباط ندارد ولی در حل مساله سیاستی می توانند نقش حمایتی داشته باشند. به عنوان مثال همان مساله رکود مسکن، سازمان امور مالیاتی نقش مستقیم در این مساله ندارد ولی می تواند با استفاده از ابزارهای تشویقی یا تنبیهی معاملات مسکن را رونق بخشد.

۵. مشخص کردن منابع مورد نیاز

تفاوت خط مشی پژوهی با مطالعات دانشگاهی در این است که در خط مشی پژوهی به دنبال ارائه راهکارهای عملیاتی هستیم. در خط مشی پژوهی به دنبال این نیستیم که راه حل های آرمانی با قابلیت اجرایی پایین ارائه دهیم. برای اینکه راه حل هایی که ارائه می دهیم عملیاتی باشند، باید بدانیم که منابع در دسترس ما از جمله منابع مالی، انسانی، فیزیکی و ... برای ارائه راه حل سیاستی چیست؟ اگر منابع را بدانیم راهکارهای ارائه شده، واقعی تر و عملیاتی تر خواهند بود.

ج) ارائه و تحلیل راهکارهای سیاستی

بعد از اینکه محیط مساله و خود مساله را شناختیم و فهم کردیم، بایستی راه حل های سیاستی خاص خودمان را ارائه دهیم. به منظور ارائه راهکار سیاستی برای حل مساله و چالش مورد نظر، گام های زیر طی خواهند شد:

۶. ارائه گزینه ها و خط مشی های بدیل

به منظور ارائه راه حل و خط مشی های بدیل، بایستی پژوهشگر و خط مشی پژوه بر اساس شناخت نسبی که از مساله و محیط مساله به دست آورده است، گزینه ها و خط مشی های بدیل را ارائه دهد. گزینه ها و خط مشی های بدیل که به نوعی راه حل های سیاستی هستند در این مرحله ارائه می شوند و مثلا ممکن است برای یک حل یک مساله سیاستی چهار خط مشی و گزینه بدیل وجود داشته باشد. در میان این گزینه ها و خط مشی های بدیل نیز بایستی اولویت بندی صورت گیرد و مطلوب ترین و بهترین آن ها به ترتیب مشخص شود.

۷. ارائه ابزارهای اجرایی متناسب با خط مشی

بعد از آنکه خط مشی های بدیل برای حل مسائل سیاستی ارائه شد، بایستی ابزارهای اجرایی متناسب با هر خط مشی مشخص شود. در این مرحله با توجه به انواع ابزارهای موجود اجرای خط مشی و حکمرانی، ابزارهای مناسب برای گزینه های خط مشی تعیین می شود. مزیت رقابتی یک خط مشی پژوه این است که پس از اینکه خط مشی پیشنهادی برای حل مسایل سیاستی ارائه داد، یک جعبه ابزار خط مشی نیز برای اجرایی سازی این خط مشی های پیشنهادی ارائه دهد.

۸. محدودیت ها، موانع اجرایی و مقاومت کنندگان

راه حل های سیاستی که مشتمل بر خط مشی و ابزارها هستند، مطمئنا با یک سری موانع و محدودیت ها روبه رو می شوند. حتی ممکن است این راه حل ها معایر با منافع برخی گروه ها باشد و آن ها با این خط مشی مقابله کنند. بدین جهت بعد از اینکه خط مشی ها و گزینه های بدیل و جعبه ابزار آن مشخص شد، بایستی محدودیت ها، موانع اجرایی و مقاومت کنندگان در

برابر سیاست‌های پیشنهادی را مشخص کرد و بنابر مصلحت و اقتضائات راه حل‌های مناسب که قابلیت اجرایی بیشتری دارند، برای اجرا در دستور کار سیاستگذاران قرار گیرد.

۹. رهاوردها و پیامدهای راه حل سیاستی

خط مشی پژوهان باید یک نگاه کلی نسبت به رهاوردهای و پیامدهای راه حل‌های سیاستی داشته باشند. خط‌مشی‌ها به طور کلی دارای چهار اثر نمادین، ملموس، اثرات جانبی و اثرات سرریز هستند که بایستی خط مشی پژوهان در خصوص راه حل‌هایشان، اثرات چهارگانه راهکار پیشنهادیشان را مشخص کنند و یک پیش‌بینی اولیه در خصوص رهاوردها و پیامدهای خط مشی داشته باشند.